Lærere vil ikke kun være undervisere, de vil også være hele mennesker i mødet med børnene. Men misforstår lærerne så ikke deres opgave?

Kundskaber eller kærlighed?

FOTO: BAM

* »Den dårlige lærer er en maskine, mens den gode lærer har et personligt engagement i børnene, som de kan mærke. Jeg vil som lærer være der med hele min person. Ikke bare i klassen, men også på gaden, hvor jeg vil kunne give børnene et knus og have tid til at tale med dem. Mit incitament til at blive lærer er netop den nære sammenhæng mellem egen personlighed og lærerrollen, og den nære gensidighed mellem lærer og elev skal berige mit eget liv, og det ved eleverne også godt.« Sådan siger den nye lærer, Margrethe, der sammen med fire andre nye lærere har deltaget i en kvalitativ interviewundersøgelse om, hvordan de ser på forholdet mellem lærerrolle og personligt engagement.

Undersøgelsen er foretaget af forskningsadjunkt John Krejsler fra Institut for pædagogisk antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet. Ved at læse undersøgelsen kan man få det indtryk, at mange nye lærere ikke kan – og måske heller ikke vil – parkere deres privatliv uden for skolen, men i stedet tager hele deres person med ind i skolen. Når de gør det, så begynder lærernes sprog om børnene at ændre sig. Som hele mennesker elsker disse lærere deres små pus og fortæller gerne børnene om deres kæresteproblemer. De mener det er vigtigt, at børnene føler sig lige så trygge i skolen som hjemme hos mor og far.

I den moderne skole vanker der altså ikke klaps, højst kærlige klap fra lærernes side, når de også opdrager på børnene. Det hænger sammen med, at skolen i dag langt fra bare er en kundskabsskole, hvor lærerne ud fra præcist definerede faglige mål skal undervise eleverne, uanset hvem den enkelte lærer eller elev måtte være som privatpersoner. Skolen er også blevet et rum for social og hjemlig varme; et sted hvor lærerne udfolder, hvad man kunne kalde en nærhedspædagogik kendetegnet ved personlig og eksistentiel omgangsform. Lærerne er dermed ved at forlade en simpel kundskabspædagogik, hvor distancen og yderligheden mellem lærer og elev er central. Men misforstår lærerne ikke deres opgave, hvis de også begynder at optræde som erstatningsforældre, eller er det en nødvendig forudsætning for at få en undervisning til at virke meningsfuld for et moderne barn?

Kærlig kompensation

»Læreren kan ikke længere læne sig op ad en ensartet og entydig kundskabstradition for, hvad der skal foregå i skolen. Det er ikke givet, hvad der skal foregå i skolen, og det gælder såvel det faglige indhold som de sociale omgangsformer. Samfundet er kendetegnet ved et stort udbud af forskelligheder, arbejdsdelinger og muligheder, og det gør giftermålet mellem personlighed og faglighed til en strukturel nødvendighed. Læreren bliver nødt til i stigende grad at iscenesætte sig som unik, som en person, der har noget specielt at byde på. Det vil sige, at læreren i langt højere grad skal stå personligt inde for kriterierne for, hvad der er af værdi at lære. Og for at læreren kan give mening for eleverne, så skal han ind på livet af dem. Han skal kunne forføre dem med sit personlige engagement, menneskelige åbenhed, karisma eller andet for at kunne fange elevernes begær, der er orienteret mange forskellige steder hen. Det vil sige, at børnene ikke med samme automatik som tidligere har deres opmærksomhed rettet mod lærerens faglige dagsorden, når de møder op i skolen. Derfor er læreren som udgangspunkt nødt til at være nærværende i forhold til børnene og deres umiddelbare interesser. Samtidig er læreren også nødt til i et vist omfang at kompensere for den kærlige og karakterdannende opdragelse, der tidligere fandt sted i familien, men som en moderne familie med en presset og fortravlet hverdag ikke alene kan levere«, siger John Krejsler.

En mindre skoleagtig skole

Professor Jens Rasmussen fra Institut for pædagogisk sociologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet er også optaget af at diskutere forholdet mellem læreren som rolle og læreren som privatperson. I hans forskning er det et spørgsmål om forholdet

mellem opdragelse i familien og undervisning i skolen. Men modsat John Krejsler argumenterer Jens Rasmussen for, at der er behov for at restaurere adskillelsen mellem opdragelse og undervisning.

»Et første skridt mod en restaurering er at gøre op med reformpædagogikken, da det er den pædagogik, der har udvisket forskellen mellem opdragelse og undervisning. Det skyldes kort fortalt, at reformpædagogikken helt tilbage fra sine tidligste udformninger i midten af 1800-tallet har været optaget af at ville det, som skolen ikke er og heller ikke kan være, hvis den skal opfylde sin funktion. Tager vi læreren som eksempel, så er læreren i skolen defineret ved en rolle, og uden for skolen som et menneske eller en person. Men reformpædagogerne trækker i retning af, at læreren også skal være et helt menneske. Ser vi på undervisningens indhold, så er reformpædagogerne på tilsvarende vis mere optaget af, at skolens indhold i højere grad skal være livets indhold, og ikke kun skolens indhold. Derfor skal man hellere ud af klasseværelset. Og når det gælder eleverne, så skal de i stedet for at blive behandlet som elever, behandles som børn«, siger Jens Rasmussen og pointerer: »I et moderne samfund eksisterer der ikke en enhedsmæssig opdragelse, men i stedet forskellige opdragelsesinstanser. Læreren opdrager elever til, hvad det vil sige at gå i skole, forældre børnene til at være en del af en familie og sportsklubben til at deltage i konkurrencer. Det er vidt forskellige opdragelsesformål, der ikke bør blandes sammen.«

Giv skolen sin egen chance

Ifølge Jens Rasmussen finder den kærlige og stærkt personlige kommunikation sted i familien, og medlemmerne af familien har meget brede og mangfoldige forventninger til hinanden. I familien er idealet for eksempel, at man ikke har hemmeligheder for hinanden, men derimod kender til såvel sure sokker som mærkeligheder på godt og ondt. Sådan er det ikke i skolen, hvor forventningerne til rollerne som lærer og elev er snævrere og mere entydigt defineret. Men Jens Rasmussen er bekymret for, at lærerne ikke respekterer disse forskelle på livet i henholdsvis familien og skolen.

»Hvis skolen skal have en chance for at fungere som skole, så må lærerne besinde sig på, at de hverken kan eller skal optræde som et ekstra familiemedlem, der på forskellig vis skal kompensere for mangel på opdragelse i familien. Skolen skal opdrage børnene til at gå i skole, det vil sige, at lærerne skal gøre børnene bedre til at være elever i en skole. Familien opdrager børnene til familieliv, og det er en helt anden sag. Men mange lærere tror, at opdragelse er opdragelse, det vil sige en entydig sag, uanset hvor den foregår. At lærerne har denne opfattelse afslører de, når de siger, at de gerne vil slippe for at opdrage og mener, at opdragelse er noget familien skal tage sig af. Og når de så mener, at familien ikke opdrager børnene tilfredsstillende, og at det er årsag til problemer for undervisningen, så begynder de at blande sig i opdragelsen i familien. Problemstillingens paradoksale ironi er, at mange lærere egentlig ikke ønsker at varetage opdragelsesopgaverne, men de vil gerne i dialog med forældrene. Hvorfor? For at opdrage forældrene til at opdrage deres børn. Problemet er, at lærerne tror, at de herved kan befri sig for selv at opdrage. Lærerne tager fejl: De tager fejl, når de tror opdragelse i familien ikke er anderledes end den, skolen kunne ønske sig, og derfor tager de også fejl ved at tro, at mere familiemæssig opdragelse gør børnene lettere underviselige i skolen«, siger Jens Rasmussen.

Intimideringer

De uklare grænser mellem rolle og person og den nye nærhed mellem lærer og elev i skolen gør det ifølge John Krejsler nødvendigt, at lærerne er opmærksomme på risikoen for, at det ikke fører intimideringer med sig.

»Jeg kender til et betænkeligt eksempel, hvor forældrene blev kaldt til samtale på skolen, fordi datteren havde fortalt lærerne om et skænderi, de havde haft i hjemmet, og det var nok til, at de følte sig berettiget til at blande sig i familielivet. Generelt mener jeg, at den nye og mere personlige lærerrolle kan betyde en farlig tendens til at nedbryde skellet mellem offentlig og privat. Her skal man ikke glemme, at skolen er en offentlig myndighed, der er koblet til sociale myndigheder, politi m.v. Elevjournaler, tjenstlige pålæg m.m. antyder klart, at man i passende omfang bør forholde sig strategisk i sin kommunikation. Man kan ikke som i venskabet uden videre sige hvad som helst på en hvilken som helst måde uden konsekvenser. Måske er særligt nogle indvandrerforældres reaktion på skolens inddragelse og indblanding i børnenes hjemmeliv brugbar som en advarsel om, at lærerne ikke bør gå for tæt på den opdragelse, børnene modtager i familien«, siger John Krejsler.

Også Jens Rasmussen er opmærksom på de problemer, uklare grænser mellem opdragelse og undervisning kan give. »Når lærerne ringer sammen med forældrene om problemer med børnene, så bør det være problemer, der vedrører børnenes skolegang. Sådan er det langt fra altid. Når forældre for eksempel mener, at det er i orden at ringe til lærerne om problemer med barnet på hjemmefronten på de mest mærkelige tidspunkter, peger det på, at lærerne ikke har formået at holde familie- og skoleliv adskilt. Pointen er nemlig, at det er lærerne, der har lært forældrene den uacceptable adfærd. Det vil sige, at lærerne selv har skabt deres problemer med belastende forældre, der næsten opfatter den enkelte lærer som et familiemedlem, de ved forskellige lejligheder kan trække på, « siger Jens Rasmussen. ▲

Claus Holm
clho@dpu.dk

Forskningsadjunkt, ph.d. John Krejsler
Institut for pædagogisk antropologi
ved Danmarks Pædagogiske Universitet

Professor Jens Rasmussen
Institut for pædagogisk sociologi
ved Danmarks Pædagogiske Universitet